

УДК 378.147:811.111

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Науменко У.В.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

В даній статті розглядаються особливості застосування інтерактивних методів навчання на заняттях з англійської мови, приводяться їх приклади та аналізуються способи їх проведення. Особлива увага приділяється застосуванню цих технологій під час іншомовної мовленнєвої діяльності студентів: діалог / монолог / полілог, словникова робота, читання іншомовного тексту, переклад і його обговорення, вивчення лексико-граматичних явищ англійської мови.

Ключові слова: інтерактивне навчання, мультимедійні засоби, мозговий штурм, робота в групі, метод проектів.

Постановка проблеми. Головним напрямом розвитку сучасної гуманітарної освіти України є підвищення рівня вітчизняного навчання до європейського. Тобто входження в загальноєвропейський навчальний простір.

Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти, визначених Державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ сторіччя», є необхідність «досягнення якісно нового рівня у вивченні іноземних мов». На відміну від інших предметів, іноземна мова – це ціла галузь знань, оскільки розкриває перед людиною скарбницю іншомовної культури, нові стилі життя. Інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами.

В статті висвітлюються актуальні проблеми модернізації та підвищення якості викладання англійської мови. Особливу увагу приділено характеристичі найбільш ефективних методів викладання англійської мови у вищій школі.

Реалізація цієї ідеї неможлива без розробки та впровадження відповідних технологій навчання. Вища школа має бути не підготовкою до життя, вища школа має бути життям. Досягнути цього можливо за рахунок інноваційного підходу, створюючи інтерактивне середовище. Слово інтерактив (пер. з англійської *inter* – «взаємний», *act* – «діяти») означає взаємодію. Інтерактивний метод – це спосіб взаємодії зі студентами через бесіду, діалог [2, с. 110].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях педагогів та методистів (О. Бігич, М. Волошинова, О. Мацнєва та ін.) обґрунтовано необхідність використання електронних засобів навчання іноземних мов.

Т. Коваль досліджує застосування інформаційних технологій, що сприяє реальній цільовій активності та високій мотивації студентів. Серед вимог, які ставляться до сучасного викладача іноземних мов Н. Майер розглядає використання інтерактивних технологій, технічних – і медіа – засобів.

О. Пометун висвітлює інтерактивні методики та системи навчання.

На її думку, інтерактивними можна вважати технології, які здійснюються шляхом активної взаємодії під час заняття. Вони допомагають отримати нові знання та організувати групову діяльність, починаючи від взаємодії двох – трьох осіб між собою й до широкої співпраці багатьох [8, с. 117].

Основи сучасної методики викладання іноземних мов досліджує С. Ніколаєва. Вона розкриває мету, завдання, принципи, зміст, форми і методи навчання студентів під час майбутньої іншомовної діяльності [7: 8; 9; 10].

Методисти (О. Бігич, О. Борецька, Н. Бориско, С. Ніколаєва) вважають, що навчання англійської мови – це складний, багатогранний процес, який вимагає регулярної і творчої діяльності. Він розглядається фахівцями як один із основних напрямів упровадження іноземної мови в суспільне середовище, спрямоване на підвищення рівня володіння, здійснюється з урахуванням стану його володіння та розвитку [7; 8; 9; 10].

Сучасному викладачу важливо знати новітні методи викладання англійської мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб та інтересів студентів. Методи навчання не є простими алгоритмізованими одиницями, їх раціональне та вмотивоване використання на заняттях з англійської мови вимагає креативного підходу з боку викладача [3, с. 273].

Мета нашої статті – розкрити роль і значення інноваційних методик викладання дисциплін гуманітарного циклу, зокрема англійської мови, визначити найбільш ефективні методи і форми навчальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. На практиці досить ефективними виявилися такі форми роботи: індивідуальна, парна, групово й робота в команді.

Тому всі вправи й завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією (*Information gap, choice, feedback*). Для їх виконання студенти потребуватимуть додаткової інформації, докладатимуть певних зусиль для її засвоєння та в такий спосіб зможуть краще та ефективніше організувати свою діяльність [6, с. 54].

Найбільш ефективними є такі форми парної та групової роботи:

- внутрішні (зовнішні) кола (*inside / outside circles*);
- мозковий штурм (*brain storm*);
- читання зигзагом (*jigsaw reading*);
- обмін думками (*think-pair-share*);
- парні інтерв'ю (*pair-interviews*) та інші.

Однією з технологій, що забезпечує особово-орієнтоване навчання, є метод проектів як спосіб розвитку творчості, пізнавальної діяльності, самостійності. Проекти можуть підрозділятися на монопроекти, колективні, усно-мовні, видові, письмові й Інтернет-проекти. Робота над проектом – це багаторівневий підхід до вивчення англійської мови, що охоплює читання, аудіювання, говоріння і граматику. Метод проектів сприяє розвитку активного самостійного мислення учнів і орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу. Проектне навчання актуальне тим, що навчає студентів співпраці, виховує такі етичні цінності, як взаємодопомогу й уміння співпереживати, формує творчі здібності й активізує студентів.

Метод проектів реалізує диференційований, індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи у навчанні. Проект може мати дослідницький, пошуковий, творчий (креативний), прогностичний, аналітичний та ігровий характер. Основу проектного методу складає орієнтація на інтереси і побажання учасників. Автором проекту як спеціального навчального завдання може бути як викладач, так і студент (якщо він висловлює свою пропозицію). Оскільки проект планується та реалізується студентом самостійно або групою студентів, метод цей забезпечує сприятливі умови для активізації їхньої відповідальності, формування партнерських стосунків між виконавцями проекту та викладачем.

Важливим засобом інноваційного навчання є також використання мультимедійного комплексу (МК) у складі інтерактивної дошки, персонального комп'ютера й мультимедійного проектора. Такий комплекс поєднує всі переваги сучасних комп'ютерних технологій і виводить процес навчання на якісно новий рівень. Завдяки наочності й інтерактивності МК дозволяє мені залучити всю аудиторію до активної роботи [8, с. 95].

Використання інтерактивної дошки на заняттях значно збільшує ефективність навчання студентів.

Варто визначити такі ключові напрямки застосування МК:

- презентації, демонстрування та моделювання ситуацій;
- підвищення активності студентів на заняттях;
- збільшення темпу заняття.

Використання МК на заняттях з англійської мови дозволяє активно залучати студентів у навчальний процес, збільшує мотивацію навчання, стимулює творчу активність й сприяє розвитку особистості, розширює можливості подання навчальної інформації, воно є найбільш ефективним і економним за часом, допомагає учням підготуватися до здачі тестів, екзаменів. МК є потужним інструментом, який може бути пристосований для використання у вивченні англійської мови з широким діапазоном тем.

Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань:

- Визначити шляхи розвитку вищої школи в контексті європейської інтеграції;
- Висвітлити сутність «інновації» щодо вищої освіти;
- Охарактеризувати найбільш ефективні інноваційні методи і прийоми викладання англійської мови.

Оптимізація (від лат. *optimus* – «найкращий») у загальному вигляді означає вибір найкращого, найбільш сприятливого варіанта з безлічі можливих умов, засобів, дій і т. п. Якщо оптимізацію перенести на процес навчання, то вона буде означати вибір такої його методики, яка забезпечує досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах часу і сил викладача і студентів за визначених умов.

На оптимізацію навчального процесу, за словами В. Лозниці, впливають комфортне фізіологічне існування (житло, їжа, одяг), сприятливі умови навчання (приміщення, апаратура, підручники), доброзичливий морально-психологічний клімат (студент-студент, студент-викладач), естетика навколишнього простору (дизайн, духовні інтереси), психолого-педагогічні вектори навчання (форми, методи, складність, посильність), свідоме й підсвідоме розуміння життєвої перспективи від навчання.

У дидактиці й методиці по-різному визначаються методи навчання. Так, В. Онищук вважає, що методи навчання становлять систему взаємопов'язаних видів діяльності викладача й студентів і прийоми викладання й навчання, а кожний прийом систему дій та операцій викладача й студентів, які визначаються раціональною послідовністю і цілеспрямованістю. На думку І. Олійника, методи навчання – це об'єднана в одне ціле діяльність викладача й студентів, спрямована на засвоєння мовних знань, умінь і навичок, на організацію пізнавальної діяльності студентів.

Найбільш прийнятною для навчання англійської мови видається класифікація методів за способом взаємодії викладача й студентів на заняттях, обґрунтована О. М. Біляєвим. Способи такої взаємодії можуть бути різними:

1. Викладач викладає мовний матеріал – студенти слухають (розповідь, пояснення).
2. Студенти й викладач обмінюються думками з питань, що вивчалися на заняттях з англійської мови, завдяки чому доходять потрібних висновків, узагальнень, формулюють визначення, правила.
3. Викладач організовує спостереження студентів над фактами, що вивчаються і явищами мови з подальшим колективним обговоренням його результатів.
4. Студенти під керівництвом викладача самостійно добувають знання з мови за підручником.
5. Студенти шляхом виконання практичних завдань і вправ набувають потрібні знання. Виходячи з цього, виділяють відповідні методи навчання мови у вищій школі.

Для створення емоційної ситуації на заняттях важливими є вдало підібрані приклади з літератури, художніх фільмів, особистих переживань викладача. Яскравість розповіді, емоційна оцінка викладача збуджують зацікавленість студентів, як до окремих питань теми, так і до матеріалу загалом. Найпоширенішими серед методів даної групи, які доцільно, на нашу думку, використовувати на заняттях з англійської мови:

- Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу. Передбачає окреслення нових знань у процесі викладання, створення атмосфери морального задоволення від інтелектуальної праці. Відчуття збагачення знаннями спонукає студентів до самовдосконалення.

– Метод пізнавальних ігор. Сприяє створенню емоційно-піднесеної атмосфери, засвоєнню матеріалу за допомогою емоційно насиченої форми його відтворення. Пізнавальні ігри (ділові, рольові, ситуативні) моделюють життєві ситуації, стосунки людей, взаємодію речей, явищ. Вони можуть бути основною або допоміжною формою навчального процесу. Розвиваючий ефект досягається за рахунок імпровізації, природного вияву вільних творчих сил студентів. У виховному значенні гра допомагає студентам подолати невпевненість, сприяє самоствердженню, найповнішому виявленню своїх сил і можливостей.

Гра – найбільш доступний для студентів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень. У грі яскраво проявляються особливості мислення та уяви, емоційність, активність, розвиваюча потреба в спілкуванні. Цікава гра підвищує рівень активності студента, і він може вирішити більш складну задачу, ніж на звичайному занятті. Але це не свідчить про те що всі заняття повинні проходити в формі гри. Гра – це тільки один з методів, і вона дає гарні результати тільки у поєднанні з іншими: аудіюванням, бесідами, читанням та іншими.

Обираючи певний інтерактивний метод, а саме «Interview», «Round Table», «Reflexive Circle», «Hotsummary», «Project», «Expert Groups», «Dozensofquestions», «Excursion», викладач формує у студентів відповідні навички. В додаток до цього, в результаті взаємодії спілкування відбувається взаємонавчання обох сторін.

Розглянемо надалі приклади проведення найбільш цікавих студентам інтерактивних ігор. Нижче запропоновані ігри передбачають оволодіння словниковим запасом з вивченої теми та загальнонавчаними словами.

Grabaminute – гра, в якій студенту надається 1 хвилина, для представлення терміну, написаного на інтерактивній картці. Учасник має надати найбільше інформації про даний предмет/термін, його значення, використання, тощо. Отримує перемогу, студент, який надав найбільш повну та зв'язну інформацію про вказаний в картці предмет або термін.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматикую. Хороший спосіб для закріплення пройденого матеріалу.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, критичного мислення.

Anitemdescription – гра, в якій необхідно описати слово чи словосполучення, вказані на інтерактивних картках, не називаючи корінь слова та не застосовуючи жестів. При цьому активну роль грає решта групи, яка має вгадати слово.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми у поєднанні з граматикую. Можна використовувати в якості Warm up activity.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, активізується пошук синонімів англійською мовою. Прямий комунікативний контакт з групою позитивно впливає на взаємозв'язок всередині групи.

Chainstory – гра на логіку, прояв фантазії та індивідуальності. Суть гри полягає у продовженні історії попереднього студента.

Перевірка знань: словниковий запас з певної теми та загального словникового запасу в поєднанні з граматикую.

Особливості гри: покращується навички швидкого реагування, логічного мислення, підвищується увага, не меншу роль віддають фокусування на сюжеті історії, що допомагає розвивати пам'ять.

Вище зазначені ігри можуть проводитися в другій частині заняття, для підвищення активності студентів та покращення сприйняття інформації. Вони не потребують значної підготовки та залежать від теоретичного рівня пізнання студентів. Щодо дискусійних групових форм, які будуть приведені нижче, окрім теоретичного підґрунтя повинна бути присутня аргументованість відповідей.

Приведені нижче актуальні дискусійні форми змушують студентів аналізувати думки, перш ніж їх озвучувати, адже обов'язковим елементом є не лише промова, але й пояснення ходу власних думок.

1. «Roundtable» (Колективна гра на вирішення спільної проблеми).

2. Scientific debate (Навчальна суперечка-діалог, в якій студенти – представники різних напрямлень, відстоюють свою думку, протилежну іншим).

3. Competition in small groups (Мотиваційна гра, яка спонукає студентів до активності).

4. «Brainstorm» (Гра, розвиваюча критичне мислення).

5. Situation (Гра, розвиваюча вміння швидко реагувати та фантазувати).

6. Judicial sitting (Гра з розподіленням ролей та пошуком конструктивних відповідей).

7. Training (форма навчання із застосуванням різних форм роботи з невеликою групою для вдосконалення навичок в процесі моделювання ситуацій, які наближені до реальності).

Прикладом може бути гра «Що? Де? Коли?» «What? Where? When?». Аудиторія розподіляється на дві команди, які по черзі сідають за стіл. Гра проводиться за аналогією відомої телепередачі. Кожна команда отримує конверт із запитанням. Журі визначає правильність відповідей, підраховує кількість балів.

«Мозковий штурм» (Brainstorm). Це метод організації спільної групової та творчої роботи в аудиторії з метою підвищити розумову активність учасників і знайти плідні ідеї, конструктивні рішення, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Його доцільно застосовувати на самому початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут. Метою цієї гри є забезпечення генерації ідей для неординарного рішення певної проблеми. Переглянемо список необхідних елементів проведення «мозкового штурму» [1].

1. Необхідно висловити якомога більше ідей та зафіксувати їх.

2. Записуються всі висловлені ідеї, навіть на перший погляд, безглузді.

3. Відсутність будь-якої критики.

4. Всі учасники мають однакові права висловити свою думку.

До цікавих позакласних інтерактивних занять можна віднести екскурсії англійською мовою та зйомка відео репортажу. Важливим етапом проведення даного заходу є підготовка: розподілення ролей між студентами, затвердження маршрутного листа, самостійний пошук студен-

тами інформації та затвердження її викладачем, який виступає у ролі експерта [4].

Головною проблемою залучення інтерактивних ігор визначають те, що студент часто не має власної думки, а якщо й має, то боїться висловлювати її відкрито, на всю аудиторію. Постійне проведення інтерактивних занять сприяє значному покращенню комунікаційних навичок, в результаті чого зникають внутрішні обмеження студента. В процесі спілкування студенти навчаються: спілкуватися з різними людьми, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення, приймати участь у дискусіях [9].

До інтерактивних ігор із залученням мультимедійних технологій можемо віднести метод проєктів «Presentations», демонстрацію відео проєктів «Video projects», проведення інтерактивних ігор «First Million», «The brain of the class», «Blinking frames» та інших. Використання мультимедійних технологій можливе для доповнення тренінгів та лекцій. Основною перевагою інтерактивного навчання є поєднання з традиційними методами. Інтерактивність методів навчання англійської мови проявляється у синтезі вищезазначених технологій, у різноманітності форм проведення занять.

З наведених прикладів, бачимо, що існує велика кількість форм інтерактивних занять. Найбільшою помилкою викладача є використання однієї методики викладання або вибір однієї форми проведення інтерактивного завдання.

Слід пам'ятати, що канали сприйняття інформації не бувають односторонніми, тому слід залучати різні форми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналізуючи вищезазначений матеріал, можна дійти висновку, що використання інтерактивних форм та методів в реалізації особисто орієнтованого підходу та викладанні англійської мови дають змогу практично збільшити кількість розмовної практики на занятті, виявляються цікавими для студентів, допомагають засвоїти матеріал та використати його у подальших заняттях, виконують дидактичні та різні розвивальні функції. Таким чином, викладач стає наставником самостійної учбово-пізнавальної та творчої діяльності студентів. Маючи багато переваг, слід також пам'ятати про недоліки: при частому застосуванні сприйняття інтерактивних ігор стає механічним, втрачає творчу зацікавленість, тому необхідно урізноманітнювати ігри та комбінувати інтерактивні методи навчання з традиційними.

Підсумовуючи вище викладене, варто додати, що робота в такому напрямку є досить ефективною у навчанні студентів англійської мови.

Однак які б методи не застосовувалися, важливо, як зазначають науковці, для підвищення ефективності навчання у вищій школі створити такі психолого-педагогічні умови, коли студент може зайняти активну особистісну позицію та повною мірою проявити себе як суб'єкт навчальної діяльності.

Список літератури:

1. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). – 2000. – № 8. – С. 7-11.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Павлокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
3. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
4. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
5. Навч. посібник для самост. вивч. дисц / В.С. Лозниця. – К.: «ЕксОб», 1999. – 304 с.
6. Педагогічні технології / Ганна Сазоненко; упоряд.: Г. Мальченко, Т. Вороненко. – К.: Шк. світ, 2009. – 128 с. – (Б-ка «Шк. світу»).
7. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / За заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
8. Пометун О., Пироженок Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2004. – 192 с.
9. Пометун О. Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці // Доба. – 2002. – № 2. – С. 2-6.

Науменко У.В.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности применения интерактивных методов обучения на занятиях по английскому языку, приводятся их примеры и анализируются способы их проведения. Особое внимание уделяется применению этих технологий при иноязычной речевой деятельности студентов: диалог / монолог / полилог, словарная работа, чтение иноязычного текста, перевод и его обсуждения, изучения лексико-грамматических явлений английского языка.

Ключевые слова: интерактивное обучение, мультимедийные средства, мозговой штурм, работа в группе, метод проєктов.

Naumenko U.V.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

INNOVATIVE METHODS OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN HIGHER SCHOOL IN CONDITIONS OF MODERNIZATION

Summary

The present article deals with implementation of interactive learning for English classes. Some examples of interactive techniques are provided and means of its conducting are analyzed. Particular attention is paid to the use of these technologies in the foreign language activities of students: dialogue / monologue / polylogue, vocabulary, reading a foreign language text, translation and discussion, studying the lexical and grammatical phenomena of the English language.

Keywords: interactive learning, multimedia means, brainstorming, teamwork, project method.